

Ποιος είναι ακριβώς ο Μίλτος Μανέτας

«Ευφυής καλλιτέχνης»,
«Ελ Γκρέκο των ηλεκτρονικών παιχνιδιών»
«Λυρική σειρά του λογισμικού συστήματος».
Όλα τα έχουν πει για τον Μίλτο Μανέτα.

Αυτός όμως έχει τον τελευταίο λόγο,
και δεν τον έχει πει ακόμα.

Συνέντευξη
στην
Κατερίνα
Ασημακοπούλου

ΦΩΤΟ: ΛΟΥΚΑΣ ΧΑΨΗΣ

ΕΠΕΙΔΗ Η ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ δεν του επιτρέπει να λέει ψέματα, αν απαντούσε στα κουίζ των περιοδικών, θα ανακηρυσσόταν ο πιο κουλ τύπος όλων των εποχών. Κουλ σε κάθε θερμοκρασία. Περιοδικό όμως έχει να περάσει την πόρτα του σπιτιού του καιρό, και στο Internet, όπου δημοσιογραφείται, συναντάει πολλά τέτοια ερωτηματολόγια, όμως έχει τόσα άλλα να δει, που γυρίζει σελίδα. Εξάλλου, υπήρχε περίπτωση να του πουν κάτι που δεν ξέρει; Νομίζω πως γνωρίζει απ' έξω κι ανακατωτά τον εαυτό του. Απόδειξη: Στην αρχή της κουβέντας μας για να σπάσω τον πάγο, να τον χαλαρώσω (νόμιζα ότι το χρειάζεται) αλλά και για να μου κόψω τη φόρα, του είπα: «Κοίτα, δεν χρειάζεται να απα-

ντήσεις σε ό,τι σε ρωτάω, αν κάπου στριμώχνεσαι ή νιώθεις άβολα, το προσπερνάμε». Έκανε ένα ουδέτερο νεύμα, νόμισα πως ήταν Ο.Κ., τελικά σήμαινε «δεν υπάρχει λόγος, δεν νοιώθω ποτέ άβολα». Απάντησε σε όλα. Χαλαρός, θετικός, σαρκαστικός, δροσερός, έξυπνος. Αυτό το τελευταίο το πήρα εκ των προτέρων. Ο Μίλτος δεν είναι συνηθισμένη περίπτωση. Τριψήφιο IQ, δημιουργικό μυαλό, γρήγορη σκέψη, ανατρεπτικές ιδέες. Ακόμα κι εκείνοι που επικρίνουν τη δουλειά του, λένε πως δεν παράγει έργα, αλλά ιδέες. Συμφωνεί μαζί τους, «έχουν δίκιο». Συμφωνεί και μαζί μου, που πιστεύω ότι τον «κολακεύουν». Ο Μίλτος Μανέτας είναι σήμερα 38 χρόνων κι έχει καταφέρει —εδώ και αρκετά χρόνια— αυτό που όλοι οι Έλληνες καλλι-

τέχνες ονειρεύονται: να είναι γνωστός στο εξωτερικό, περισσότερο μά-λιστα απ’ ό,τι στην Ελλάδα.

Μεγάλωσε στον ολίγον ξεχαρβαλωμένο, αλλά οπωσδήποτε μητρο-πολιτικό, Πύργο των Πατισίων, οπουδάσε στην Καλών Τεχνών του Μιλάνου, έσπασε για χρόνια το ατελιέ του στη μητροπολιτική Νέα Υόρκη, διεκδικώντας και τελικά κατακτώντας μια θέση στη νεοϋορ-κέζικη καλλιτεχνική σκηνή. «Δεν έχω μεγάλη θέση στη Νέα Υόρ-κη» μου λέει, για να με επαναφέρει στην τάξη, κι ίσως έχει δίκιο, αλ-λά δεν ξέρω και πολλούς Έλληνες που έχουν καταφέρει να διαβούν την πόρτα του Guggenheim Museum στο Soho. Τελευταία μάλλον ε-γκατέλειψε το Μεγάλο Μήλο, ανακαλύπτοντας την πόλη των Αγγέ-λων. «Περνάω τον περισσότερο καιρό στο Λος Άντζελες ινκόγκνιτο, παριστάνοντας το ηλεκτρονικό ορφανό (Electonic Orphanage). Επι-σκέπτομαι κάπου κάπου τη Νέα Υόρκη και κάνω δημόσια δηλώσεις —η πιο πρόσφατη ήταν στο WhitneyBiennial.com— για να ταραξω λί-γο τα νερά». Η τέχνη του παράγεται τις περισσότερες φορές με μέσα σύγχρονης τεχνολογίας, αλλά συχνά και με λάδι στον μουσαμά. Πο-λυπράγμων! «Απλώς παίζω με πολλές διαφορετικές πλατφόρμες» λέει εκείνος, «Δεν πιστεύω ότι υπάρχουν κανόνες. Όπως και στα βι-ντεοπαιχνίδια, αν μπορείς να παίζεις διαρκώς Role-Playing, καλώς. Αλλιώς παίζεις παζλ. Προσωπικά δεν μπορώ να συγκεντρωθώ σε κά-ποιο παιχνίδι, και τα δοκιμάζω όλα». Βέβαια, πάντα κεντρικό θέμα των έργων του είναι οι υπολογιστές, οι ψηφιακές μηχανές και χαρα-κτήρες από παιχνίδια κομπιούτερ. «Η ανθρώπινη φύση είναι το κέ-ντρο του έργου μου» με διορθώνει. «Απλώς βλέπεις τα βιντεοπαι-χνίδια και τους υπολογιστές, επειδή πρώτος εγώ έτυχε να τους ζω-γραφίσω σε πίνακες». Και ξέρετε πώς τους ζωγραφίζει; Όχι σαν νε-κρές φύσεις, όπως θα έκαναν οι μπιρσιονιστές, αλλά αφού πρώτα τους ψυχαναλύει (αυτό το υποψιάζομαι), μετά κάνει το πορτρέτο τους. Δεν μου κάνει εντύπωση! Εδώ μιλάμε για ζωντανές μηχανές...

Πώς ξεκίνησε η σχέση σου με την τεχνολογία;

Στο μπάνιο του σπιτιού μου το 1974. Κλικάροντας τα πλακάκια ά-κουγα τις μακρινές εκρήξεις που προκαλούσε η δραστηριότητά μου.

Παίζεις βιντεοπαιχνίδια;

Όσο περισσότερο γίνεται. Υπάρχει μια περίεργη παρατήρηση του Α-γίου Αυγουστίνου στις «Εξομολογήσεις» του, όπου παραπονιέται ότι ο ίδιος (και ο φίλος του ο Αμβρόσιος) δεν έχει χρόνο να διαβάσει βι-

νος και ο Αμβρόσιος. Αυτό συμβαίνει και σήμερα με τα βιντεοπαιχνί-δια: μπορεί να μοιάζει τένις για τεμπέληδες, στην πραγματικότητα όμως είναι η πρώτη προσπάθεια ενός νέου είδους να καταγράψει την ιστο-ρία και τις ρίζες του. Αυτό το νέο είδος είναι ένα μείγμα ανθρώπινης και μη ανθρώπινης ζωής. Τα βιντεοπαιχνίδια θα γίνουν σταδιακά η Βίβλος της software ζωής: παίζοντάς τα, μπορούμε ήδη να αποκαλύ-ψουμε τα στοιχεία από το υποσυνείδητο των ρομπότ.

Ανοίγω διάπλατα τα μάτια μου και αλλάζω θέμα.

Κάποιοι υποστηρίζουν, ότι ζούμε το τέλος της τέχνης; Εσύ τι λες;

Ερχόμαστε διαρκώς αντιμέτωποι με το λεγόμενο «τέλος της τέχνης», όπως και με την αρχή της, γιατί αυτό που αποκαλούμε τέχνη δεν υ-φίσταται πραγματικά με την υλική έννοια. Η τέχνη μοιάζει με ένα αό-ρατο ποτάμι: μπορείς να επιβεβαιώσεις την ύπαρξή του μόνο αφού πα-ρατηρήσεις με ποιον τρόπο επηρέασε τα πράγματα γύρω του. Τις πε-ρισσότερες φορές, η έννοια της τέχνης μπερδεύεται μ’ αυτήν της κουλ-τούρας, που είναι κάτι το αναγκαστικά θεϊκό και εποικοδομητικό, ένα θέμα θεσμικής και συχνά εθνικής υπερηφάνειας. Όμως η τέχνη, που είναι ένα φάντασμα, ζωντανεύει μόνο για λίγες στιγμές και, όταν συμ-βαίνει αυτό, η δύναμή της είναι καταστρεπτική και ασυμβίβαστη. Α-μέσως μετά, αυτοπαρωδεΐται ξανά και γίνεται ένα ζήτημα της αισθη-κής. Εν συντομία, όταν κάτι είναι τέχνη, δεν μοιάζει με τέχνη, και το α-ντίθετο. Αν κάτι μοιάζει με τέχνη, μάλλον δεν είναι τέχνη καθόλου.

Τι σου προκαλεί εντύπωση στη σύγχρονη τέχνη;

Τίποτε. Αυτό που αποκαλούμε «σύγχρονη τέχνη», αυτό που είναι κυρίως γνωστό στο ελληνικό κοινό, είναι σήμερα τόσο μη εντυπωσιακό και μπανάλ, όσο η ελληνική φέτα. Μόνο κάποιες δημιουργίες «Neeen & Telic» τέχνης, που συνδέονται με τον κόσμο των υπολογιστών και των videogames, παρουσιάζουν ενδιαφέρον σήμερα.

Κατάλαβα πολύ καλά τι εννοείς, αλλά μόνο γιατί ήμουν διαβασμέ-νη: Το neen & telic είναι δύο λέξεις που δεν υπάρχουν σε κανένα λε-ξικό, προς το παρόν, κι έχουν κατασκευαστεί για πάρτη του. Για να μην το ζαλίζουμε το θέμα, ο Μίλτος πλήρωσε 100.000 δολάρια στη Lexicon, μια εταιρεία που ειδικεύεται στο να βρίσκει ονόματα σε προϊόντα, και του σχεδίασε τις λέξεις neen και telic. Λέξεις χωρίς ι-στορία και παρελθόν αλλά με μέλλον. Όταν παρουσίασε το εχειρή-μά του, πριν ενάμιση χρόνο, απέσπασε διθυράμβους, ταυτόχρονη τη-λεοπτική κάλυψη από CNN και NBC και κυκλοφοριακή συμφό-

Ο κύριος λόγος που κάνουμε τέχνη είναι επειδή το κοινό θα την καταναλώσει. Είναι ένα είδος φθηνής μαγειείας: αν δεν είσαι αρκετά υ-πομονετικός για να γίνεις μάγος, γίνεσαι καλλιτέχνης. Παράγουμε τέ-χνη μόνο για να αποπλανούμε το κοινό. Αλλιώς γιατί να το κάνουμε;

Είσαι καταναλωτικός;

Προσπαθώ να είμαι όσο περισσότερο γίνεται. Το να καταναλώνω είναι το μόνο είδος δουλειάς που κάνω. Η αγορά αντικειμένων είναι για έναν άνθρωπο σαν και μένα μια κοινωνική υποχρέωση, παρό-μοια με τον στρατό: κάποιος πρέπει να το κάνει.

Ποια είναι η σχέση σου με το χρήμα;

Η έννοια του χρήματος αλλάζει ανάλογα με την ταυτότητα διαφο-ρετικών κοινωνικών ομάδων. Για τους πλούσιους, το χρήμα είναι κα-τάρα: πρέπει να ξεφορτωθούν κάμποσο, γιατί κάνει τις μίζερες ζωές τους ακόμη πιο μίζερες. Γι’ αυτό πολλές φορές γίνονται συλλέκτες. Ξο-δεύουν πολλά για κάτι που δεν αξίζει τίποτε (έναν πίνακα κ.τ.λ.) και για λίγο απολαμβάνουν μια κάποια απελευθέρωση. Όμως την επόμενη στιγμή, η κατάρα των χρημάτων, μετατρέπει αυτό το αντικείμενο σε έ-να απλό αντικείμενο πολυτελείας και τίποτε παραπάνω. Αντιθέτως, για τους καλλιτέχνες το χρήμα δεν υπάρχει ως ποσότητα, αλλά ως ποιό-τητα. Το χρήμα δεν θα είναι ποτέ αρκετό, γιατί ακόμη κι όταν έχεις πολ-ύ, πάντα θα χρειάζεσαι περισσότερο για να κάνεις ανόητα πράγματα. Είναι η αντιστροφή του θαύματος του Ιησού στον γάμο της Κανά, ό-ταν μετέτρεψε το νερό σε κρασί: ένας καλλιτέχνης —με έναν πολύ πιο cool τρόπο— θα μετατρέψει το κρασί (χρήμα) σε νερό (σκουπίδια). Αυ-τό που γίνεται μετά, είναι ότι η ανήσυχη κοινωνία θα αγοράσει αμέ-σως αυτό το νερό και θα το ανακηρύξει το πιο πολύτιμο κρασί! Όμως η δύναμη της πραγματικής τέχνης είναι ότι το «κρασί» θα έχει πάντα γεύση νερού. Ένας Ραφαήλ ή ένας Ρέμπραντ δεν σε καθισχυάζουν ποτέ όταν τους κοιτάς. Ένας μέτριος πίνακας, αντίθετα, θα μοιάζει α-κριβώς με αυτό που χρειάζεται το κοινό για να χαλαρώσει και να πά-ει ευτυχισμένο για ύπνο: μια αίσθηση που σε κάνει υπερήφανο που ήσουν εκεί την ώρα της δημιουργίας του.

Και η σχέση των καλλιτεχνών με το πνεύμα;

Καμία κοινωνική ομάδα δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σχέση με αυτό που αποκαλούμε πνεύμα. Για τους καλλιτέχνες, ο τομέας του πνεύμα-τος είναι ό,τι ήταν η Ιθάκη για τον Οδυσσέα, όταν μαχόταν ακόμη στην Τροία: θυμόταν ότι υπήρχε, όμως δεν ήθελε πραγματικά να γυρίσει πριν νικήσει τους εχθρούς του. Όταν ένας καλλιτέχνης ξεκινά το ταξίδι της επισιτροφής προς το πνεύμα, παύει πλέον να είναι καλλιτέχνης.

Η τέχνη έχει ηδονή, απόλαυση;

Μόνο ως θεατής την έχω εισπράξει.

Για τους κριτικούς ποια είναι η γνώμη σου;

Τους λατρεύω! Είναι σαν τον υπηρέτη της Λάρα Κροφτ στο «Tomb Raider». Μας ακολουθούν και φέρνουν το τσάι...

Θυμάμαι, το ‘98 η Bjork αγόρασε ένα έργο σου, το «Christine With Play Station». Το έκανε τελικά εξώφυλλο σε δίσκο της, όπως είχε πει;

Μπλέχτηκε με κάποιον άλλον καλλιτέχνη και υποθέτω ότι βρί-σκεται υπό την κακή επιρροή του. Αυτός ο καλλιτέχνης κάνει το α-ντίθετο ακριβώς με εμένα.

Ξέρεις πού βρίσκονται τα έργα σου; Δεν σε ενδιαφέρει το μέλλον τους;

Το ξέρω, απλώς επειδή μου αρέσει να φιάχνω λίστες, αλλά δεν με ενδιαφέρει και πολύ το μέλλον τους: είναι δουλειά της κοινωνίας να τα συντηρήσει ή όχι. Τέλος πάντων, ένα έργο τέχνης επιζεί μόνο με έ-ναν τρόπο: αν ανηγραφεί ή το μιμηθούν.

Οι εχθροί σου λένε ότι ξέρεις καλά τις μόδες και την πιάτσα, γι’ αυτό κι έγινες γρήγορα διεθνής.

Δεν ακολουθώ κάποια μόδα, δημιουργώ τις επόμενες. Επίσης, δεν δουλεύω πια στο περιβάλλον της τέχνης (μουσεία, γκαλερί, συλλέκτες) αλλά στο Ίντερνετ. Βαρέθηκα τον κόσμο της τέχνης.

Ήρθε η ώρα να μιλήσουμε για γυναίκες. Ξέρω πως η Βανέσα Μπί-κροφτ, μια από τις πιο επιτυχημένες καλλιτέχνιδες της εποχής μας, ή-

ταν μέχρι πριν κάποιο καιρό μουσα και σύντροφός του. Υπήρξαν το πιο πολύ-φერνο και πολυσυζητημένο καλλιτε-χνικό ζευγάρι της Νέας Υόρκης. Με-τά, κάπου διάβασα ότι ο Μίλτος βρήκε το έτερον ήμισυ στο πρόσωπο μιας Για-πωνέζας. Μετά άκουσα κάτι δηλώσεις του, ότι οι γυναίκες είναι σαν τα κομπι-ούτερ, κι εκείνος προσπαθεί να έχει το καλύτερο και πιο σύγχρονο μοντέλο, γι’ αυτό και το αλλάζει ανάλογα με τον ρυθ-μό της εξέλιξης. Τώρα, ρωτώ. «Η τωρι-νή μου σύντροφος είναι επίσης σπου-δαία καλλιτέχνης, μάλιστα είναι καλύτε-ρη από καλλιτέχνης: είναι μια Γιαπωνέ-ζα «Neenster» που γίνεται ολοένα και πιο διάσημη. Ονομάζεται Mai Ue-da και μπορείτε να δείτε το υπέροχο «porn turntable» της online, στη δι-εύθυνση: www.maiueda.com». Υπεκφεύγει. «Για τις Ελληνίδες τι λες;» «Μου αρέσουν, όμως προτιμώ τα αγόρια της Ελλάδας». Πανούργε, κραυγάζω μέσα μου. Μόνο ένα απόλυτο αρσενικό δεν θα φοβόταν να κάνει μια τέτοια δήλωση δημόσιας πρόκλησης. Δεν το βάζω κάτω. «Η ιδανική γυναίκα;» επιμένω. «Ο υπολογιστής μου μόνο» επιμένει εκεί-νος. Ανθίσταμαι: «Καλά, μια μηχανή που δουλεύει με διπολικό σύστη-μα ναι-όχι και ποτέ ίσως μπορεί να συγκριθεί με το απίστευτο γυναικείο μυαλό;» Υποκύπτει! «Νομίζω ότι τέλεια γυναίκα θα ήταν αυτή που θα μπορούσε να αιωρείται». Δηλαδή; «Κυριολεκτικά να αιωρείται. Όχι πολύ, λίγα εκατοστά από τη γη. Γι’ αυτό οι γυναίκες φορούν τακούνια: προσπαθούν να αιωρούνται. Η ιδανική γυναίκα τα καταφέρνει προφα-νώς, αν και δεν το έχω δει ακόμα να γίνεται».

Μίλτο, τελικά πόσο καθόρισαν ή καθορίζουν οι γυναίκες τη ζωή σου;
Εντελώς η ζωή μου είναι απλώς ένα βιντεοπαιχνίδι που παίζουν μερικές γυναίκες συνήθως σε ανταγωνισμό ή μια με την άλλη.
Χμ! Σκέφτομαι να τον προσγειώσω λιγάκι, τι λέτε; «Μίλτο, είσαι μεγάλο παιδί πια. Δεν σκέφτεσαι να κάνεις οικογένεια;» «Μισώ τις οι-κογένειες» μου απαντά απότομα. Κι εγώ είμαι βεβαίη πως μια καλή σύζυγος και δυο όμορφα κουτσούβελα δεν μπορεί να ανταποκρίνο-νται στα αποδομημένα όνειρά του. Δεν ξέρω καν αν θα μπορούσαν να ζουν στο web, μαζί του. Εξάλλου η ευτυχία και η επιτυχία φαίνεται πως έχουν άλλα χρώματα στο μυαλό του. «Αλήθεια, τι θεωρείς επιτυ-χία;» Παύση. Είναι η πρώτη φορά που τον βλέπω να σκέφτεται, που δεν έχει έτοιμη απάντηση. «Δεν ξέρω» μου απαντά. «Δεν σκέφτομαι ποτέ την επιτυχία. Κάνω ό,τι μπορώ για να χάνω συνεχώς...» Τι παιδί!

Ο Μίλτος Μανέτας στη Ν.Υ.

απολαμβάνοντας την τέχνη και την τεχνολογία. «Το παιχνίδι στην τέχνη παίζεται μόνο στο Internet» επιμένει.

ντεοπαιχνίδια. Πιστεύω πως υπάρχει ένα συγκεκριμένο μοτίβο εδώ, και θα προσπαθήσω να σου το εξηγήσω: Η Βίβλος ήταν εκείνον τον καιρό ένα βιβλίο υπό κατασκευή. Γι’ αυτό ήταν ένα βιβλίο ενδιαφέρον: επειδή ήταν μια ζωντανή διήγηση, που υπέκειτο σε αλλαγές, ανάλογα με την κοινωνική δύναμη διαφορετικών παιχτών, όπως ο Αυγουστί-

ηνον στη Madison Ave, όπου βρίσκεται η γκαλερί Larry Gagosian.

Η σύγχρονη τέχνη απευθύνεται σε όλους ή μόνο σε μια ελίτ;

Η τέχνη δεν μιλά σε κανέναν. Όμως όλος ο κόσμος ακούει φυσι-κά, και συνήθως μόνο μια μικρή ομάδα ατόμων βγάζει κάποιο νόη-μα. Ωστόσο τις περισσότερες φορές, ακόμη και αυτό που καταλαβαί-νει η ελίτ είναι ψευδαίσθηση. Δεν θα πρέπει να έχουμε εμπιστοσύνη στην τέχνη: είναι μια φιλοσοφική παγίδα. Πρέπει να γίνεται και να ξε-χνιέται αμέσως. Γι’ αυτό και όλοι οι επιτυχημένοι καλλιτέχνες —εμού συμπεριλαμβανομένου— είναι απλώς losers.

Είχες πει κάποτε ότι η σοβαρή τέχνη γίνεται πάντα για την κατανά-λωση. Το εννοούσες;